

Lausunnon pääkohdat:

- 1) Hyvinvointiala HALI ry kannattaa nykyisen hajautuneen valvonnan rakenteen yhdenmukaistamista ja kokoamista ehdotettuun valtakunnalliseen Lupa- ja valvontavirastoon.
- 2) Valvontaa koskevien viranomaistehtävien sujuvuus tulee turvata muutosvaiheessa
- 3) Valvonnan tosiasiallinen kohdistuminen myös julkiseen sektoriin on varmistettava, ja myös hyvinvointialueiden järjestämistehtävää, omavalvontaa sekä palveluntuottajille kohdistettujen ohjeistusten lainmukaisuutta on valvottava.
- 4) Uuden viraston riittävästä resursseista on huolehdittava.

1.

Hyvinvointiala HALI ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta. Pidämme ehdotettua Lupa- ja valvontavirastoa koskevaa sääntelyä lähtökohdiltaan hyvänä ja perusteltuna. Ehdotettavan sääntelyn voidaan odottaa tehostavan resurssien käyttöä, lyhentävän asioiden käsittelyaikoja sekä yhdenmukaistavan lupakäytäntöjä. Aluehallintovirastojen, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston sekä hyvinvointialueiden osin päällekkäinen toimivalta ja toisistaan eroavat valvontakäytännöt ovat ongelmallisia erityisesti tilanteissa, jossa yhdessä toimipisteessä /toimintayksikössä on asiakkaita usean hyvinvointialueen ja eri aluehallintovirastojen alueilta. Eri valvovien viranomaisten ratkaisut ja tulkinnat lain soveltamisesta ovat saattaneet samankaltaisissa asioissa poiketa toisistaan.

2.

Korostamme, että siirtymävaiheessa on varmistettava valvontaan ja rekisteröitymiseen liittyvä asioiden sujuva käsittely ilman aiheutonta viivytystä sekä muutenkin hyvän hallinnon toteutuminen sekä riittävät resurssit ohjaukseen ja neuvontaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon valvontaan, mukaan lukien hyvinvointialueiden järjestämistehtävän valvontaan, on oltava riittävästi voimavaroja myös organisaation muutosvaiheessa.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta tuli voimaan 1.1.2024. Laissa säädettiin yhtenäisestä sekä julkisia että yksityisiä palveluntuottajia koskevasta rekisteröintimenettelystä riippumatta palveluntuottajan oikeudellisesta muodosta. Rekisteröinti on edellytys sosiaali- ja terveystalouden palvelujen tuottamiselle. Sittenkin lakia on kuitenkin muutettu (HE 187/2024 vp) tilapäisesti siten, että yksityisten elinkeinonharjoittajien ja muiden verrattavassa asemassa olevien pienten palveluntuottajien on mahdollista aloittaa toimintansa tai toteuttaa jo rekisteröidyn toiminnan olennainen muutos ennen lain mukaista rekisteröintipäätöstä. Taustalla on rekisteröintihakemusten käsittelyn ruuhkautuminen: käsittelyajat ovat olleet kohtuuttoman pitkiä ja rajoittaneet perustuslaissa turvattua elinkeinovapautta ja vaarantaneet henkilöstön ja palvelujen saatavuutta. Esitysluonnoksessa valvontalain muutokseksi todetaan, että rekisteröintihakemusten käsittelyn ruuhkautumisen taustalla ovat paitsi valvontalain mukaisen rekisteröintimenettelyn ja Soteri-järjestelmän käyttöönotto ja sen myötä lisääntyneet hakemusmäärät, myös menettelyn uutuus palveluntuottajille, erityisesti itsenäisille ammattinharjoittajille. Valvontalain tilapäisen muutoksen yhteydessä lykättiin rekisteröintiä koskevien säännösten voimaantuloa julkisten palveluntuottajien osalta vuoteen 2028. Toteamme, että rekisteröintihakemusten käsittelyajat ovat edelleen pitkiä ja käsittelyajoissa on aluehallintovirastojen välillä merkittäviä eroja (1-5kk). Viranomaistehtävien sujuvuuden varmistamiseksi ja

arvioimiseksi tulisi hakemusten käsittelylle määrittää kohtuullinen enimmäisaika, jonka kuluessa palveluntuottajat voivat odottaa hakemuksensa tulevan käsiteltyksi.

3.

Hallitusohjelmaan on kirjattu tavoitteeksi, että "Varmistetaan, että erilaisten lupien myöntöehdot eivät ole tiukemmat kuin lain vähimmäisvelvoite tai että valvova viranomainen ei valvontalinjassaan nojautu sellaisiin suosituksenomaisiin linjauksiin, jotka eivät perustu suoraan lakiin tai asetukseen. Valvovan viranomaisen ei tule vaatia palveluorganisaatioilta sellaista, mitä ei ole laissa säädetty. Tällä ei kuitenkaan rajata kyseessä olevan viranomaisen lakisääteistä toimivaltaa." Pidämme tärkeänä, että hallitusohjelmakirjauksen toteutumista seurataan osana valtakunnallisen viraston toimeenpanoa. Lisäksi on varmistettava, että valvontakäytännöt ovat yhtenäisiä yksityisen ja julkisen palvelutuotannon kohdalla. Lisäksi valvontaa on kyettävä kohdentamaan nykyistä tehokkaammin myös siihen, miten hyvinvointialueet toteuttavat järjestämistehtäväänsä ja ohjeistavat sekä neuvovat palveluntuottajia sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön soveltamisessa.

Esimerkkinä tällaisesta tilanteesta, jossa hyvinvointialueilla laajaa toimialaa koskien annetaan ohjeita, jotka vaarantavat haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden perusoikeuksien toteutumista, voidaan pitää iäkkäiden ympärivuorokautisen palveluasumisen henkilöstömitoituksen alentamista kategorisesti vähimmäismitoituksen tasolle. Aluehallintovirastojen tiedossa on, että useat hyvinvointialueet ovat ryhtyneet toimiin ympärivuorokautisen palveluasumisen henkilöstömitoituksen alentamiseksi ilman, että asiakkaiden palvelujen tarvetta on tosiasiallisesti arvioitu. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnössä (StVM 17/2024) 8.11.2024 on painotettu muun muassa sitä, että hyvinvointialueet eivät voi laatia ostopalvelusopimuksia siten, että hoivan hinnoittelu perustuu säännönmukaisesti vähimmäismitoitukseen. Valiokunta on myös korostanut, että hyvinvointialueiden on otettava vanhuspalvelulain henkilöstömitoitusta ja palvelun laatua koskevat säännökset huomioon tehdessään ympärivuorokautisen palveluasumiseen liittyviä hankintoja ja suunnitellessaan omaa palvelutuotantoaan. Valvovien viranomaisten tulisi puuttua selkeästi asiakasturvallisuutta vaarantaviin ohjeisiin ilman, että valvontaa kohdennettaisiin yksittäisten ilmoitusten kautta.

4.

Hallituksen esityksen mukaan uudistusta koskeva tehtävien uudelleen organisointi rajoittuu valtionhallinnon sisälle, eikä sillä ole tunnistettavissa selkeitä taloudellisia vaikutuksia julkisen hallinnon muihin toimijoihin kuten kuntiin ja hyvinvointialueisiin. On kuitenkin varmistettava, etteivät mittavan uudistuksen muutoskustannukset tai työn organisointiin liittyvät kysymykset muutosvaiheessa aiheuta viiveitä viranomaistehtävien hoitamisessa, ja siten kustannuksia ja tulonmenetyksiä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajille. Korostamme, että valvonta ja ohjaus -tehtävien suorittaminen liian heikoin resurssein hankaloittaa koko sote-palvelujärjestelmää.

Katsomme, että Lupa- ja valvontaviraston toiminnan jatkuvan kehittämisen turvaamiseksi tulee kuulla palveluntuottajia säännönmukaisesti sekä valtakunnallisesti että alueellisesti. Pidämme tärkeänä, että rekisteröintihakemusten kohtuullisten käsittelyaikojen varmistamiseksi arvioitaisiin myös sitä, mitkä ylipäänsä ovat sellaisia olennaisia muutoksia, jotka vaativat rekisteröintiä ja siihen liittyviä maksuja ja ovatko kaikki palveluntuottajilta rekisteröintihakemuksessa vaaditut tiedot tarpeellisia. Ilman tarkastelua on riskinä, ettei käsittelyaikoja saada pysyvästi kohtuulliselle tasolle, ja että sekä palveluntuottajille että viranomaisille aiheutetaan tarpeetonta hallinnollista taakkaa, joka ei lisää asiakas- ja potilasturvallisuutta. Arviointia olisi tärkeää tehdä ennen julkisten palveluntuottajien rekisteröintiä koskevien säännösten voimaantuloa.